

ואם כן פני הכרים בעינים שיבין אדם לחבירו, מי מרוב כבוד על דעות והשקפות, האין המה הלעיטו את העם בכפירה ושמעו נא מה שכתב "גדול" אחד בספרו, ממש דברי כפירה עד כדי השתוממות למראה עין. וכך הוא כותב: קנין ארץ ישראל נעשה על ידי בני המזבח והעקב בנה האבות. אברהם אבינו בנה מזבח בא"י, יצחק אבינו בנה מזבח ויעקב בנה מזבח — בכת המזבחות נקנתה ארץ ישראל. עתה שאנו הולכים לגאול את ארץ ישראל, גם גאולתנו וקנינו או יעשה על-ידי בית מזבחות. ומה הם המזבחות שלנו? — עוד בית-חרושת ועוד בית-חרושת. ומסיים שם כי אף אותם הנבנים ע"י החילונים, גם אלו המה מזבחות שכתבם נקית ארץ ישראל.

בתורה נאמר: "ולא תקיא הארץ אתכם כסמאם אותה" — האם אותה טומאה תקיא בנין או סתירה? שומו שמים! לא שבת ולא טהרת-המשפחה, ולזה יקראו "מזבחות". זו הוא פריה של החלשות בדעותיהם של אותם כופרים כוזבי-דעות.

ה"תרבות" העמוקה האמיתית ביותר היא ה"תורה". התורה היתה הראשונה שהנחילה לאדם אורחות-ישרים והנהגות טובות של גמלוה-חסד, ושל אהבת-הבריות. צא ולמד האין התורה מתכתב ומעריכה צלם-אנושי, וכיצד התורה מרקקת כחוט-השערה על עוון פגיעה באדם ובכבודו. הנה תחת קחתן את העתון וקריאתן בכל אוחם הכלים שכתב לו אותו סופר חילוני, קח נא ספר בידך, קח חומש או "מסילת ישרים" המדבר אלך ישירות ומקנה לך הבנה נכונה במוות החיים ותועם האמיתי. החומש פותח לך את אוטם המוח ומיישר את לבך לילך בדרך הטוב והישר וראה נא מנגד, מן העבר השני, באיזו דיוטה-תחתונה שקע העולם החילוני. עד כי צרו צעדינו מלכת ברחובותינו מפני הפריעות הנוראה, שבכל העולם לא נשמע כמות מימות דור. אלו הם פירותיו של העתון החילוני שרוב ילדי-ישראל מחנכים בו. כמה ילדים יורדים לומדים בתלמוד-תורה ובחנן העצמאי, ומאיך גיסא מילין בליים בחינוך הממלכתי, אשר שם אין יורדים מאומה מן חפילין. מהי שבת ומהו יום-כפור. ולא מלמדים אותם מכל הקדוש לנו אלא קטעים "נבחרים" — קטעי פסוקים שכתרו להם להקרא. כך מחנכים הילדים וכך גדלים הלאה כאוניברסיטאות, ועל יסודות אלו בונים את בנין העם.

הנהגה הדעות של בעלי "תורת-בגרות", הקונים לנפשם את אשר הוא מקנה להם. הרי ממש בכיה וקנה על זאת, כמה מתכנים את ילדי ישראל.

בואו וראוה לכם, מה שכותב אחד מרבניהם, אשר ממש נקדע הלב לשמעיהו — "ההכרה בסמכותה של מדינת ישראל הנה חלק מאמונתנו". כפירה! האמנם, ההכרה בסמכות המדינה, בדעותיהם של שולמית אלזי ושל וירשובסקי ועוד כיוצא בהם, היא חלק מאמונתנו? המתור להודי לומר דבר הזה, הלא בכך עוקר הוא מן השורש את קיומו של כלל ישראל!

וכי המדינה הזו, שהיום כן ומחר יכלה להיות "קומוניסטי" — היא חלק מאמונתנו? האמנם, בלא מדינה אין אנתנו יהודים מאמינים? וכי בלעדיה אין אנו עם-ישראל? שונאי תורה ושונאי מצוות, המהווים את סמכות המדינה — המה חלק מאמונתנו? האמנם? ולמה לא יבין אותו רב כי רק האמונה המוצקה היא שהחזיקה אותנו כעם, והיא העמוד אשר עליו אנו נשענים עד כיאת המשיח. אין זאת אלא שאף אותו רב הלעיט את עצמו בקריאת התרבות החילונית המטושפת, בקריאת ספרותם, ספרותם ודעותיהם של ביאליק ושרגיתשובסקי, אשר אף בחייהם היו מרוחקים ומובלים מן היהודים החרדים לדבר ד'.

יהודים יקרים, יפה להתפלל, יפה ללכת ברחובה של עיר עטופי-סליחתו, יפה ללמוד דף גמרא, אבל חסרה כאן ההבנה של תורה!

★ ★ ★

רבותי! כל נטעה לחשוב כי אמנם אותם "הוגי-דעות" חטאו והחטיאו בדברים שבין אדם למקום, אבל בעינים שבין אדם לחבירו — חינו את הדור להנהגות טובות. הבה ונחשובה, העיר תל-אביב גדולה מבני ברק פי עשר, אבל ה"צדקה" שיוצאת מבני-ברק בשנה אחת אינה יוצאת מתל-אביב כעשר שנים. אין אכך אחד בבני-ברק שחיי מוסדים על אדני ה"רחבות", ועם-זאת כל אחד מפרש מעשר-כספים, עד כי באים אברכים שזה עתה נישאו וכפיהם שאלה: האם חייבים להפריש מעשר מן הרכוש, מן הדידה ומן המתנות שקבלו, ועתה, צאו וראו כמה "צדקה" יוצאת מכיסם של אותם פרופסורים ומדענים, שאם הם נותנים הרי הם נותנים לבנות אצטדיונים וכדומה.

תורה, חינוך וישיבות

כאן בארצנו הקדושה, וראינו שיש כוח סכנה גם להישיבות הקדושות כאן השומרות על גחלת התורה שלא ישונה דבר, ולא יחול שום שינוי בלימוד התורה כנתינתה ללא שום תערובת זו, ועל ידי יסוד ישיבה כזאת יהי כוח כמו שנאמר אצל עמלק אשר קרץ בדרך, וכפרשי משל לאמבטי רוחות וכו', וגם יגרס מחלוקת גדולה, ומי ישונו את גודל הסכנה בה, וכלל כל זאת נכנס הגאון... זצ"ל כעובי הקורה וכתב ל... שיחי' שיעמוד בסוף ולא יצא שום תקלה ע"י. שהוי הוא עומד בראש הישיבה אוניברסיטא בניארק, וכ"י עלתה בידו, ועד היום עוד לא יצא לפועל מחשבתו כוח, אולם חוששנו עכשיו אחר פטירתו של הגאון... זצ"ל ישרו למחשבה זו, וכן ראינו בגליון הצופה מיום ראשון זה כ"י אלול, שהרב גורן פנה להמנהל החדש בישיבת אוניברסיטא ד"ר... שישלח בחורים הלומדים בישיבת אוניברסיטא לכאן לארץ שיקלטו מחורת ארץ ישראל, ובטח שיהי גרעין ליסוד ישיבה כזאת כאן בארץ, שהוי כבר יש להם מגוש כירושלים לבני'.

ולזה אנו פונים אל כ"ג להודרו ולקדם פני הרעה ובכח השפעתו ישחל אצל... שיחי' שיעמוד בפרץ ולא יזן לזה, ואורבא יפעל לטל מדימה זו, כי לרעתנו אם ח"ו יצא לפועל מדימה זו הם היא לחותנו הקדושה לכל הישיבות הקדושות בארצנו, והנו מאחלים לכ"ג שליט"א ולביתו ולכל אשר אתו כר"ח טובה לאלתר בספרן של צדיקים גמורים.

אלעזר מנחם מן שך

יעקב ישראל קניבסקי

שכ

עץ משמר כבוד ד' ותורתו

כיה נשיק נבכים כ"י אלוז תש"ד בני ברק

לידידי היקר מלא דעת כיראת ה' הטהרה כיתר עם חכיו כדעה היקר מאד ועלה מאד וכו' וכו'...

שלי רוב ברכה עד בלי ירח

מכתבך עם ברכת השנה טובה קבלתי, גם אני שולח לכם ברכתי מקרב

מכתבים ומאמרים

שלומכון ישגא לעלם.

הנה באתי כזה בבקשה אשר רואה אני צורך ונחיצות גדולה לעשות גדר בענין זמן קבלת החלמיים בהישיבות הקטנות, שלא יוקדמו הבחינות כמו היום כבר בטבת, אלא שיחזילו בהבחינות להתלמידים אך ורק מחדש אדרי, כי לפי הנהוג היום שהבחינות המוקדמות, גורם בלכול גדול אצל המלמדים וחובה ביטול תורה יש כזה, וגם היישוב להישיבות הקטנות לא יהיו מוקדם כל כך. ואני כותב זאת אחרי התייעצות עם גדולי מגידי שיעור ראשי ישיבות הקטנות אשר יש להם הרבה נסיון כזה, והם רואים צורך גדול בחיפון כללי כזה.

ראצא בקידיה ובהערכה כערסם הרים.

מגאי

אלעזר מנחם מן שך

שי"פ

כ"במ"ז מזימת הקמת ישיבה אוניברסיטא בא"י

כיה, תש"ו

לכבוד הגאון הגדול עה"י אוצר התורה והיראה רב פעלים לתורה ולומדי מוה"ר... שליט"א והגאון האדיד עה"י פה"ח פאר דורנו מוה"ר... שליט"א

שלי רוב ברכה עד בלי ירח

הנו פונים אל הוד"ג שליט"א, אחר ההסתלקותו של הגאון... זצ"ל, ומתוך שהיי זמן הרבנים וראשי הישיבות כאן בארצנו הקדושה, השפעתו הייתה גדולה על כל החוגים. ולפני שנה שנהיים ששמענו שיש בכונתם של מנהלי ישיבת אוניברסיטא ע"ש ר' יצחק אלתרן בנויארק, לייסד סניף

ארץ ישראל

מאמינים הם הלא כחוכ בתורה ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה. ומלכד זאת לדעתי כל אלו אנשי התנועות למיניהם, ויתו האנשים המדברים ומסיתים השכם והעזב ככל הזדמנות שאין לותר ואסור לותר על שטחים מא", לא ממקור קדוש דברים אלו באו, אלא ממה שקלטו מחכמות חצונית בהשקפה זו, שאנחנו עם ככל יתר העמים, וגם לנו הזכות על מדינה ריבונית ונחזיק בה ואל נרפה אותה, אבל לא כן הדבר. אל לנו להדמות לשום אומה ולשון, אנחנו עם לבדד ישכון וכל העולם נגדנו, גם לרבות אוהבנו, ומעשה אבות סימן לבנים ואברהם אבינו אמר גר ותושב אנכי, אף שהי' תושב בכל זאת ידע ואמר שהוא גר, ולזה יקרא אברהם העברי שכל העולם מעבר אחד והוא העבר השני, ותמיד יהי' זה עד ביאת משיח צדקינו, וחק הוא מהקב"ה בציווי ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, ובוהו אנחנו בטוחים בקיום עם ישראל, ולהיפך הוא איבוד עצמו לדעת ורדיפה על כלל ישראל, כי זה נסיה ממה שבסודו לנו בהנהגתנו משנות דור דור.

ואבקש מכת"ר שיחיי' לקרוא מכתב זה כשימת לב פעם פעמיים, ובטוח אני שידדה על האמת כזה.

ואשאר בברכה מרובה וכל טוב המכביר

אליעזר בנחם בן יד

התנגדות ל"הסכם השלום" במסגרת ההלכה
שרשה ב"כחי ועצם ידי"

ב"ה, יום ד' סיו' מנאי תש"ס פה בניברק

לכבוד ידידי הרב... שיחיי'.

שלום ורב ברכה.
הנה אבוא במכתבי זה אל כבוד ידידי הרב שיחיי', כנדרשתי ללא שאלני, כי דאגה כלב איש ישיחנה לאחרים, ואם כי תמיד השתיקה

מכתבים ומאמרים

ה

בענין החזרת שטחים מא"י תמורת שלום
ובאישור כניסה זהר הבית בזמן הזה

בפ"ד, יום ד' ניסן מרחשון תש"ט

לפני"כ הרב הגאון... שליט"א

שלי' ורב ברכה עד כלי ירח
שני מכתביו הגיעוני, וברך לקחתי ורב תודות עבור זאת, וברך אשיבנו שיחברך בכל הטוב לרווח נחת הוא וכיתו חתי' מכל צאצאייכם וכל אשר אום.

אלם בענין מה שכתב פלפול הלכתי בדבר החזרת שטחים בא"י, שעכשיו הם תחת שלטון ישראל ומפלפל בענין פקוח נפש, לדעתי הנחה זאת שזה נוגע לפקוח נפש אין זה ברור כלל וכלל, ויש הרבה מאנשי הצבא שדעתם היא כהיפך, ועל ידי השלום שיוגדם על ידי החזרת השטחים יחמטם הרבה שפיכת דמים, ולדעתי אין בזה צל של ספק, שכששירוי שלום יחמטם השפיכת דמים, וגם יש לקחת בחשבון לא רק מצבינו כאן בארץ ישראל אלא מצבינו בעולם כולו, כי כשאין שלום כמורת החיכוך זה משפיע על אי שקט בכל העולם, שהמעצמות הגדולות מעורבין בוה, ויש התגרות בין האומות למשך לצדן, שמעצמה זה מושך מדינה זו ורו לצידה, ומעצמה השני' מושך מדינה זו ורו לצדה, והמירוץ להעניק להן כל סוגי נשק הולך וגדל, וסוף סוף יהי' מלחמה, ומה יהי' אז גורלינו, ואיזה ערך יהי' אז אם יהי' לנו עוד ככרת ארץ, בתקופתנו ששיכלול כלי הנשק הגיע לשיא השכלול שאפשר להחריב עיירות ומדינות שלמות מרחוק, ומה שייך בזה שאין לותר ואסור לותר על מה שירדשה היא לנו מאבותינו, וכי בנו הדבר תלוי ובדינו הוא זה, הלא גם עכשיו כלא סיוע של ארה"כ אפילו חודש אחר ופחות מזה אין לנו משלנו כלום כדי להחזיקם, וכל אלו שמדברים גבוהה גבוהה, אנחנו, אנחנו, ואנחנו נגזת, הם רק בעיני דל גאה, שהקב"ה שונא אותנו.

ואלו המפלפלים בענין איסור לא חתום, אשאל, למה לא חשבו על מה שמיידי יום ביומו עוכרים מאות ואולי אלפים מבני ישראל על איסוריי כיתחת כמה שעולים על הרי הכית במקום שאסור לטמאים לעלות, ואם

ועל פשוטות העוקרים את האני מאמין בביאת המשיח על המסיתים להתגרות באומות

בסדר, מוציאים תשובה יד אורי יום פורים תש"פ, מה בני ברק.

לכבוד ידידי הרב היקר... שליטי"א, שלי וברכה.

הגיעני מכתבו ושבו בשאלתו לכאן לו, לפי הבנתי, על כל הנעשה בתקופתנו. ואם כי ביאורתי והסברתי במכתבי הקודמים, ככל זאת יש חרשים לבקרים, ותאב הוא לשמוע את דעתי בזה, והאמת אגיד לו שאין לי הרבה מה להוסיף על מה שכתבתי לו מכבר, וכמה פעמים דיברנו פה אל פה בענין זה, אבל אני חושב שברוך לל, כדאי לשון לצעמו מידי פעם בפעם, מפני שיש השפעה להיפך, והסחה גלויה על ידי דעות כחובות, וזה משפיע על ההמון שעל פי רוב נמשכים על ידי מילים יפות. והרביים נקלטים אצל הרבה אנשים שאין להם שיקול דעת עצמי מה לקרוב ומה לרחק, מה האמת ומה השקר, ולכן אני רואה צורך לחזור על כל מה שנאמר, ומה שיש עוד קצת להוסיף.

מצבנו בתור עם ישראל, היא היתה מאו ומתמיד בין כל האומות כמו שהגדירו חז"ל שה אחת בין שבעים ואבים, ושנאת ישראל היא שנאה עולמית, וכלל המגנים והדרווח רוצים לכלותנו, ואף בזמן שמראים פנים להיפך, כי כן מסורת היא אצלנו מאבותינו ומקוננו, וכך השריש לנו חז"ל ואין לזוז מזה, ורק החילונים שבנו שסרו מדרך התורה הם טועים בזה, מה שחושבים להצלתה אם מי שהוא משרי אומות העולם מראה פנים יפות לנו או מתבטא באיזה מילים יפות על ישראל, אבל האמת הוא אינו כן ואשר פיהם דיבר שראו רשק, והאמת הזאת ידע כל עם ישראל מקטן ועד גדול, ועל כל גל וגל שעבר עלינו ידענו כי אין לנו אלא להשיען על אבינו שבשמים. והאני מאמין בביאת המשיח, והבתי כנסיות והבתי מדרש ששלש פעמים ביום הרי כל יודעי בא כתובם להתפלל ולשפוך שתי להקב"ה והלימוד שהי לכל אחד, זה חכמת ש"ס, וזה חכמת משניות, ואחר בעין יעקב.

15

חובתנו לקבל כל פשרה המקרכת את השלום

בפי"ד, יום א' י"ט אדר תש"פ

לכבוד ידידי רבי הפעלים חברי הכנסת מטעם אגודת ישראל הי"ץ

שלום ורב ברכה עד כלי די' כדבר מה ששאלתם אותי בענין הסכם השלום בין ישראל ומצרים שיערך על זה דיון בהכנסת, איך להצביע, בעד זה, או נגד זה, בקצרה אשיב לכם, שאין צל של ספק שמחוייבים אנחנו להסכים לכל צעד של שלום בכל אופן שהוא, וכל פשרה שיכולה לקרב את השלום מחוייבים אנחנו לקבלה, כי הרבה שפירת דמים ימנע על ידי השלום, וכל היריבוים בענין איסור לא חתום, ובענין ההבטחה מהקב"ה שכל הארץ ניתנה לנו בשלימותה, לפי מבנינו בחקופותינו אין לכל הדברים על מה שיסמכו, כי אין הדבר הלוי בנו, ועלינו החובה אך ורק להטיב דרכינו בשמירת התורה המצוות, ואז כטח שנוכה לקיום הבטחת ה' יחברך, ועלינו להתפלל כי ה' יברך את עמו בשלום.

מואי המכבדים ומוקירכם

אליעזר מנחם מן שך

אם אין יראה אין חכמה

אבל העיקר שנתתי שקוע בלימוד, וביחד עם הלימוד תעלה גם ביראת שמים, כי אם אין יראה אין חכמה ומימי לא ראיתי מי שאין בו יראת שמים שידע ללמוד, וכל אלו שנדמה להם שהם יודעים ללמוד אף שאין יראת השם בער אצלם, עד שכל תורתם היא מן השפה ולחוץ, ולא בהם הפך ה' ואין תורתם אמת, כי אין להם סיעתא דשמיא, ובלי סיעתא דשמיא אי אפשר להשיג מעלת התורה כמבואר במינה דברים התורה נקנית וכו'... (מתוך מכתב)

להתרחק מכת הידוע

בפי' ים ה' ר' בשבט תשפ"ו

להסיר מכשול

כאשר הכת הידוע חוזרת על זרכה לדבר גדולות בתעמולתם לעשות ברעש חג והילולא ביום עשירי בשבט, בסדרם סיום לימוד הרמב"ם אחרי שברה להם מנהיגים תקנה לחייב ללמוד הלכות בהרמב"ם בכל יום, אשר באמת קלקלה מרובה על תקנתה למסור לאנשים פשוטים שאינן בני תורה לימוד הרמב"ם שהוא דעת יחיד ויבואו על ידי זה לפסוק לעצמם כמו דעתו של הרמב"ם, ואנו אין לנו אלא הסור הבי"ע השו"ע והרמ"א והשו"ך והט"ז וגדולי הפוסקים המקובלים מרבנותינו מדור דור, וקם מנהיגם לחודש דבר שלא עלה על דעתם של גאוני תצויק' יהודי כמו "חתפ' חיים" וצוקל"ה וכד' שברדאי לבם היה חם יותר, ופעלו יותר מזה ללימוד התורה, וכאילו שלפנינו לא ידעו מהרמב"ם, ועוד חננו יחד שמחתם על נצחונם על ידי משפט הערכאות באר"י, כאילו הי' זה שמחת כלל ישראל, והעיון לעשות יום חגם זה וחגם י"ט כסלו להיחם נמנים בתוך חגי ישראל חג הפורים חנוכה, ולרמות את מה שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה למה שברה איש כימינו, המדבר גדולות בפנימית התורה כאילו הגליות כבר יודעים. ואלו הגדרים אחריו הגיעו לדרגה שפילה לדבר מה שאסור לדבר ואפילו לשמוע, לכות הבית שבנו וכוונם כשביל מנהיגם בשם "בית השלישי", והעיון לעשות דברים שלא שערם אבותינו, ברורנו שאפילו כחמורו של רבי פנחס בן יאיר לא דמינו, ונותנים פסקים בדרכי ה' אחנו. ועושים מבצע על י' מצות בני נח, כאילו רק זה חסר לנו עכשיו, ואוי לנו שכך עלתה כימינו ואין זה דברים הנקלטים מהתורה ולא מיראת שמים.

ולזה אני רואה חובה לנפשי להודיע כי ההמך לא מבחין בין טוב לרע, אנו התרחקן מהם ומהמונם והי' הטוב ישלח לנו בקיוב את משיח צדקנו, ולא להתנסות במשיחי שקר ולראות בגאולה שלימה ובבנין אר"ל. מנאי הכותב כענר ובכאב לב אלעזר פנחס פן שך

9

הפעולות והמבצעים נובעים ממה שנקלטו מחכמות חיצוניות

ניסן תשפ"ה

מחאה על עלבון תורתנו הקדושה

הנה כאשר בדורינו במן האחרון החחילו לכא בחידושים מחידושים שונים ובמבצעים חדשים שלא שערם אבותינו ורבנותינו ובתעמולתם כי רכה משפיעים על ההמון כולו כאילו זה הי' הכל לשם שמים, ועל ידם נגרים אפילו רבנים בני תורה, כי חלקות כפיהם בכל אופני הסברה והיער הרע מסייעתם ונוטלים עטרה על ראשם, לצוות ולפקד ולדבר על עם ישראל כולו, אשר כל דבריהם יש להם אחיהו רק כדור יתום כמו דורנו, והידידה כדעת התורה וכלימודה אין לשער נגד הדור שלפנינו שלא היה מי שיעזר לדבר דברים כאלו, לא כן היום אין מי שימחה. ולכן גם היום יצא אחד מה שנטל עטרה לראשו לבא לתקן חדשות, מה שפתאום הגה מלכו איתו רעיון ללמוד ברכים ספרי הרמב"ם, כאילו שלולא דבריו לא ידענו את הרמב"ם. אבל הוא בא לקלקל שכולם ידעו שלימוד הגמי הוא הדבר הכי חשוב והמצווה הכי גדולה והוא בא למעט, שאין לכל איש זמן ופנאי ללמוד גם גמרא וגם רמב"ם.

וגם כשלומד הרמב"ם וזאה הלכה של דעת הרמב"ם ולא ידע ולא יבין שאין הלכה כמותו בכל מקום, שיש שר"ע ויש ראשונים החולקים על הרמב"ם ונמצא שיכול להחיר את האסור חי"ו, וכדאי יותר ללמוד את הקיצור שר"ע והמשנה ברורה וידע את ההלכה וידע שצריך לשאול לרב בכל דבר. ולזה אנונו קוראים אנא אחים, חוסו נא על תורתנו שלא תשכח מפניו ומפי זרעינו ונחזור לנושנות, ללמוד גפ"ת המסורה לנו מאבותינו ומרבנותינו וחלילה להשתתף במבצעים כאלו. וכל הפעולות של המבצעים הם נובעים ממה שנקלטו מחכמות חיצוניות וכל זה לא יוסיף ללימוד התורה.

בשיחות הכ"ד היום יש דברים שאסור לשימוען

לידיי החביב... שיחי
שלו' ורב ברכה

באתי במכתבי זה להעיר כאשר שמעתי שיש בישיבה הרבה מה שמסיתים בלימודי ספרי חסידות חב"ד. לא זה קיבלנו מרבנותינו ויותר טוב ללמוד שערי תשובה לרבינו יונה והמסילת ישרים והנפש החיים וכיצא כאלו ספרי מוסר. ויותר מזה אין שום צורך ומזיק יותר ממה שמתקן. ובפרט השיחות של חב"ד היום יש בהם מה שאסור לשימוען וכמה דברי כפירה יש בהם ע"כ החובה להזהיר ע"י, אבל לעשות זה בחכמה.

ובוה אני גומר אח דברי ברכה מרובה לכולכם בעלי' בחו"י ותג שמח וכשר.

ממוני המסור לכם.

אליעזר מנחם מן ש"ך

בענין החזרת שמחים מא"י תמורת ש"ס ובאיסור בנימה להר הבית בזמן הזה

למע"כ הרב הגאון... שליט"א

שלו' ורב ברכה עד בלי ירח

שני מכתבי הגיעוני. וברך לקחתי ורב תודות עבור זאת. וברך אישינו שיחברך ככל הטוב לרווח נחת הוא וביחתי תחיי מכל צאצאיכם וכל אשר אחם.

בפ"ד, יום ד' כ"ט מרחשוון תשי"ט

7

אולם בענין מה שכתב פלפול הלכתי בדבר החזרת שמחים בא"י שעכשיו הם תחת שלטון ישראל ומפלפל בענין פקוח נפש. לדעתי הנחה זאת שזה נוגע לפקוח נפש אין זה ברור כלל וכלל. ויש הרבה מאנשי הצבא שדעתם היא בהיפך, ועל ידי השלום שיוגרום על ידי החזרת השטחים יתמעט הרבה שפיכת דמים, ולדעתי אין בזה צל של ספק. שכשישרור שלום יתמעט השפיכת דמים, וגם יש לקחת בחשבון לא רק מצבינו כאן בארץ ישראל אלא מצבינו בעולם כולו. כי כשאין שלום במזרח התיכון זה משפיע על אי שקט בכל העולם, שהמצמצמות הגדולות מעורבין בוהו, ויש התגרות בין האומות למשך לצדן. שמעצמה זה מושך מדינה זו חו לצידה, ומעצמה השני מושך מדינה זו חו לצדה, המידוך להעניק להן כל סוגי נשק הולך וגדל, וסוף סוף יהי מלחמה, ומה יהי אז גורלינו, ואיזה ערך יהי אז אם יהי לנו עוד כבדת ארץ, בתקופתנו ששכילול כלי הנשק הגיע לשיא השכלול שאפשר להחריב עיירות ומדינות שלמות מרחוק. ומה שייך בזה שאין לוחר ואסור לוחר על מה שירושה היא לנו מאבותינו, וכי בנו הדבר תלוי וכידינו הוא זה, הלא גם עכשיו בלא סיוע של ארדה"ב אפילו חודש אחד ופחות מזה אין לנו משלנו כלום כדי להתקיים, וכל אלו שמדברים גבוהה גבוהה, אנתנו. אנתנו. ואנתנו ננצח, הם רק בעיני דל גאה, שהקב"ה שונא אותנו.

ואלו המפלפלים בענין איסור לא תתנם, אשאל, למה לא חשבו על מה שמדידי יום כיזמו עוברים מאות ואולי אלפים מבני ישראל על איסורי כריתות כמה שעולים על הר הבית במקום שאסור לסמאים לעלות, ואם מאמינים הם הלא כתוב בתורה ולא תקיא הארץ אתכם כסמאכם אותה. ומלבד זאת לדעתי כל אלו אנשי התנועות למיניהם, ריתו האנשים המדברים ומסיתים השכם והערב בכל הזדמנות שאין לוחר ואסור לוחר על שטחים מא"י, לא ממקור קדוש דברים אלו באו, אלא ממה שקלטו מחכמות חזונית בהשקפה זו, שאנתנו עם ככל יתר העמים, וגם לנו הוכות על מדינה ריבונית ונחויק כה ואל נרפה אותה, אבל לא כן הדבר, אל לנו להדרמות לשום אומה ולשון. אנתנו עם לבדי ישכון וכל העולם נגדנו, גם לרבות אוהבינו, ומעשה אבות סימן לבנים ואברהם אבינו אמר גר ותושב אנכי, אף שהי' תושב בכל זאת ידע ואמר שהוא גר, ולזה יקרא אברהם העברי שכל העולם מעבר אחר ורואו בעבר השני, ותמיד יהי' זה עד כיאת משיח דקדונו, וחק הוא מהקב"ה בעיזוי ואבדיל אתכם מן העמים

שמה

איני חפץ שיהיה נראה כאילו יש חילוקי דעות בין מתנגדים לחסידים

כזה יום תשי"ג נגדי כיד אלו תשי"ג

לדידי היקר ירא אלי הרי"ר... שיחי
בתשובה על מכתבו, הנני להודיעו כי אני בעצמי לא אשתף בכוחותי, וכנראה שרוב הבני תורה לא ישתתפו בכוחותי, אבל אין לעשות מה פרסום כלל יען שאיני חפץ שיהיה קרע באגודת ישראל שיהיה נראה כאילו יש חילוקי דעות בין מתנגדים לחסידים וע"כ יש להמנע מכל פרסום. ואבקשך שלא תמסור לאף אחד את דעתי בזה.

ואשאר בברכה שיכתב ירחם לאלתר לחיים טובים אורכים ושלום ויהי לו הרבה נחת מצאצאיו.

כבודת אהבו מוקירו
אלעזר פנחס מן שך

מחאה על התחברות עם אנשים שעוקרים התורה ושאר יסודי הדת

שמה

כפיד יום א' כ"ח תשרי תשס"ב בני ברק

הנני פונה אליכם כעובדא מהחפץ חיים וצק"ל בעת שיסד את ועד הישיבו בוילנא, והיי אסיפת הרבנים בוילנא, והחליטו להסכים לבקשתו ושהתחלה של המגבית חת"י בוילנא, ושהח"ח וצק"ל יירוש הודאשן כבהמ"ד רש"ט, ואמר הח"ח וצק"ל למה פגיע לי בזיון כזה, אבל צריכים להתבונן על דברי תורה.

2

מכתבים ומאמרים

מה

שמו

זמנן חיוקה של אגודת-ישראל בארה"ב

כפיד יום ג' ה' ניסן תשס"ב

לכבוד הרב הגאון המפורסם אוצר התורה והיראה מרבין תורה לעדרים מוהר"ר... שליט"א ראש הישיבה... בארה"ב
שלוי רוב ברכה עד כלי ירח

קבלתי מכתבו ועונותו תרבי לדעת דעתי בענין שכתב. והיי יפה לי השחיקה בזה, כי בטח יש לו החלטה ורק בא להודיע לי דעתו בזה אולם אני חשבתי יען שהענין חשוב לא אצא ידי חובתי שמים אם לא אודיע לו דעתי בזה. והנה אין ספק כי אגודת ישראל של היום הוא לא על זו קיוו גאוני וגדולי וצדקיי שהיו מהמיסדים אותה בקטוויץ. אבל כך הם טבע הדברים. ואף ש"אגודת ישראל" שהיי חיים חיותו של החפץ חיים וצק"ל, בזמן שהייתה הכנסת כיונא שגם הגרמני וצק"ל השתתף בה, לא הייתה כאותה דוגמא שהיי בהוסדה בקטוויץ, ואני יודע בבירור כשהגרת"ע וצק"ל פקפק אם ישתתף בהכנסת, או החפץ חיים הוזכר רק הפסוק בעורא יואשר לא יכא בעצת- ולא גמר, וחיכף החליט לנסוע. וכן הוא הדבר בכל דור ודור לפי מה שהוא. וכימינו בעונותינו הרבים, עצם הדבר שמתאספים ומדברים ורוצים לחזק את הדת, אם כי אין להשתתף בו, אבל מה שהוא יש בו, וגם על זה נאמר הפסוק "או נדברו יראי ה'" ואין לי ספק שהיציאה מאגודת ישראל בארה"ב ע"י כח"ד יגרום הרס בהאגודה שם. כאן בארץ ישראל התפתחו משום... לא כן הדר"ג שליט"א בארה"ב, שכפי ששמעתי דבריו יש להם משקל להכריע. זהו דעתי העניי, ואם הייתי יודע שיתחשב כמה שאביע בלשון שאסור לו לעשות כן, הייתי כותב לו שאסור לו להתפטר מחברותו באגודת ישראל בארה"ב וכמוצעגה"ת בארה"ב.

ואבקש סליחתו על שהעזתי לדבר כן.

ואברכו בבריאות גופא ויזכה להאריך ימים כימי עלמים, ואברכו בחג כשר ושמת.

מנאי המכבוד

אליעזר פנחס מן שך

מלבד דברים שלא היו ולא נבראו, ואין נמשכים אחריהם רק אלו אנשים מסוימים, שכלות הם נמשכים אחרי שיהיה יפה, והכל בעיניה יחבדה. ואני מבקש מכל אריא, שישים לב להדברים, וכולם ישמעו לקריאתי.

תקוה ותפלה שהקבי"ה ידריכנו בדרך האמת ויכלים יעמנו על הברכה.

אלעזר מנחם פון שן

תקופה

על בואו של משיחאמת אין צורך לפרט מדיעה.

דעו נא רבותי, שלא הטעו לסבור שיש כבר משיח, כאשר גם איש אחד, הברית לומר שיש כבר משיח, דעו נא כי זהו משיח שקר, ובאם יחזה ידעו תקיפה היינו צריכים להודים דברים שבאלה שכן, זהו צדקה הותרה ועקירת אחד מי"ג עיקרי האמונה. עקרו כאן את האיני באכ"י בבאת המשיח ואע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שבא. אשר זו היא האמונה שיהודים החזיקו בה בכל דורותיהם והיו עמה תמיד. ועתה באו לעקור גם האמונה הזאת. מבררים ידעה יש לכם משיח, וכן מה משיח? עם ישראל כבר עבר תקופות שבאלו שקמו להם משיחי שקר, ומכל מקרה שכזה נגרם הפסד גדול לעמנו, כי הוכה צדקה השכחה ונעלגו בעטים, ומי ידע מה עלול עוד לצאת מן המקרה הזה. חיים אני בדרך שפל המוכן לקבל הכל, אך עלינו לדעת שזהו משיח שקר.

והנה, הם תומכים יתדותיהם על דברי הרמב"ם בסוף הלכות מלכים (פ"א ה"ד), המפרט האיך יהיה ענינו ומהותו של המשיח, והם מוכיחים בפשט שזהו המשיח, אבל למה לא יביטו אל הפרק שלאחריו, שם (מהלכה ב') כתב הרמב"ם: "ראה וכי שבחחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג, ושקדם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא ישראל להכין לבם וכי, ידע מן החכמים שאומרים שקדם ביום המשיח יבוא אליהו, וכל אלו הדברים וכיוצא בהן, לא ידע אדם איך יהיו עד שהיה, שדי"ב סתמו"ן חן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכתב הפשוטים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו. ועל כל פנים אין סיווד הייתה דברים אלו ולא דקדוקות עיקר בדת, ולעולם לא יתקמק אדם בדברי ההנחות ולא יאריך במדרשות האמוריים כענינים אלו וכיוצא בהן, ולא

9

מכתבים וסאמריים

הזני שולח לכם מכתב זה, בידי איש נאמן, הלא הוא הרב הגאון... שליט"א, שהוא ראש ישיבה חשוב בארץ הקודש, וידעו רב לו בהרבה תורה ובחזיון הדת. והיו רצון שתזכו להמשך בדרך הקודש של הקהילה, שהיא מהקילות החשובות של יהדות ספרד המערבית.

מנאי

אלעזר מנחם פון שן

תקופה

לא לחזוק הקץ ולא לשים לב לנביאי השקר

בפ"ה, מטעם משפטים כ"ח שכתב הנביא יצ"ק

אחים יקרים

הנה, אף שהתורה נתנה בכללה לעם ישראל כולה, בכל זאת היא מברכה לכל אחד ואחד, כי אין בכלל אלא מה שיש בהפרט, וישראל ואורייחא וקוב"ה חד הוא, ועל אדם זה נאמר רפח באפיו נשמת חיים, מאן דנפח מדלי נפח, אהא מה נורא הדבר להמתבונן בזה, ואיך לא התבייש על עצמו, מה הקבי"ה אומר עליך, ומה אהא אומר על עצמו, לדעתו של הקבי"ה הלא אתה היצור הכי גדול, חכמת האדם עד לשמים תגיע ולמעלה מזה. ולדיעתך, לירדה גסה ובוזי הנצת, אכל ושתה, ושוב אכל ושתה, ולדבר המאוס שדורות החזיקה אכילות חזיר וטרפה הגעת, ולהאזה המלה את הנף הנפש הגעת, בשביל איזה רעיון שעלה לזרוק את עול מלכות שמים, ואף היום שרואים איך שרעיון של השמאל פשט את הרגל והתמוטט אחר שהונג עשרות בשנים ברוסיא ועכשיו התפורר, בכ"ו לא למדו לקח מזה תמשכים אחריו, אבל האמת נראה שהשקר אין לה רגלים.

ולזה אמנו באנו. אחים יקרים, נשים לב להתבונן, נבא ונחזוק לעצמינו לחזק לאחים ללכת בדרך הישרה, וזהו דרך החורה המסורה לנו מרוד הדי, ושלא לחזוק הקץ, ולא לשים לב לאלו נביאי השקר, אשר בודים

חלק המאמרים

קטו	תקעא. כי ביה ה' צור עלמים
קפב	תקעב. חכמת התורה - מרגלית יקרה
קפג	תקעג. חוץ מן התורה - אין אף
קפד	תקעד. הסטוריה שכולה אמת!
קפז	תקעז. ישיבה וכולל - בית חינוך לאדם השלם
קצב	תקעח. ראש ישיבה לאובדנים אלף תלמידים

קעד

מכתבים ומאמרים

שיטם עיקר. שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה. וכן לא יחשב הקיצין וכו'. אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר, כפי שביארנו, עכ"ל.

למדנו מדברי הרמב"ם, שכל עוד אשר לא יבוא המשיח, אין אדם אשר יכול לדעת את אשר יהיה בימים ההם, ועל האדם מוטל רק לעשות ככל הכתוב בתורה, ולהאמין שהמשיח יבא בעת שיעלה רצון מלפני ד', ועד אז עליו להוסיף ולעבוד את ד' תמיד, לקיים תורתו ומצוותיו, כי החיוב הזה של קיום התורה ועבודת ד' יחברך, הוא חל עלינו תמיד, גם אם משיח עדיין לא בא. ואין לנו לחשב קיצין, או לדמות שאדם זה הוא המשיח. וכי איזה משיח הוא זה, שיש צורך להודיע על המצאותו על ידי פרסום כמודעות בחוצות קרייה? על כוואו של משיח אמת אין צורך לפרסם מודעות. כאשר המשיח יבא, הכל ידעו גם כלא מודעות פרסום. וגם בלעדיהם יכול המשיח לבא...

(פתוך דברים שנאמרו בהכנסת ס"ח להיכל ישיבת פוניב' אר"א תשנ"ב)

תקע

כנגד התעמולה אודות המשיח שבדו מלכם

בס"ד, עש"ק בא, ו' שבט תשנ"ג. בני-ברק

גלוי דעת

כאשר אמרו, במקום שאין איש, השתדל לעשות מה שאותה רואה צורך השעה לעשות. אמרתי לנפשי, אחרי ראוותי את התעמולה, מה שעשו אנשים בלתי אחראים, אודות משיח שלהם, שכבר מלכם, ומטילים אמונתם על כולם, זהו נגד האמונה השרשית האמתית, אחד מהשלש עשרה אני מאמין של כל מי שהוא בשם יהודי יקרא. והיא כפירה גמורה, ולא ינקו מדינה של גוינות. ומחליפים את האמת בשקר והכל. ואוי לנו שכך עלתה בימינו. וה' ירחם עלינו, וישלח לנו את משיח צדקנו בקרוב.

מנאי הכותב וחותם בכאב לב

אלעזר מנחם מן שך

17. Dr. David Berger

*“Did the Rebbe Identify Himself as the Messiah—and What Do His Hasidim Believe Today?”
Tabletmag.com*

In fact, the Rebbe's assurances were far stronger than this portrait suggests, and the messianists' belief that he is the messiah is far less equivocal. What I am about to present here is material provided with his mother's milk to every child in a messianist family but remains virtually unknown to all but a minuscule sliver of the outside community. It is impossible to understand Lubavitch messianism or assess its staying power without awareness of this information.

Here then is a sampling of statements made by the Rebbe that combined to generate a deep conviction among the Hasidim that he is the messiah. Except in some cases where I provide a link to a website, all of these statements—and many more—appear with precise annotation in one or more of the following Hebrew collections: *Ve-hu Yig'allenu* (Brooklyn, 1994, translated into English as *And He Will Redeem Us* [Brooklyn, 1994]); *Ha-Tekufah ve-ha-Geullah be-Mishnato shel ha-Rebbe mi-Lubavitch* (Kfar Chabad, 1999); *Be-Emunah Shelema* ed. by S. Shmida (Jerusalem, 2000); *Ha-Nekudah ha-Habadit 2* (Marcheshvan 5764 [2003]).

In 1965, Rabbi Avraham Parizh, an elder Chasid who had been with the movement from the time of the Fifth Rebbe, printed letters stating:

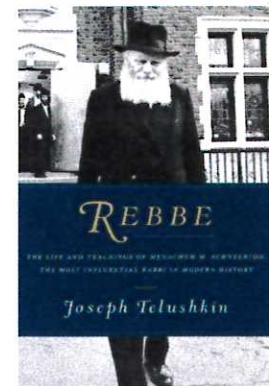
“With great joy, we can inform you that King Messiah, for whom we have waited so many years, is already among us. He is the holy Lubavitcher Rebbe, Rabbi Menachem Mendel Schneerson, the King Messiah. His address is 770 Eastern Parkway, Brooklyn, New York. He does not need us to choose him since God has chosen him.” Rabbi Parizh printed up many of these letters and started handing them out in Israel. According to one account, Parizh also distributed these letters by dropping them out of a helicopter.

When the Rebbe learned of the letter, he instructed his secretariat to immediately dispatch a telegram to Parizh, dated June 24, 1965: “We were shocked by the letter [you wrote and handed out] and ask that you immediately cease distributing it. Gather and send to the secretariat all copies of the letter, every last one, and please confirm immediately that you have fulfilled this instruction.” Chasidim tell how Parizh spent several weeks scrounging around the streets of Tel Aviv looking for every such sheet he could find.

But did the Rebbe continue to remain opposed to such declarations throughout his life? The answer apparently is yes, certainly as long as he possessed the ability to communicate clearly.

18. Rebbe

Joseph Telushkin

More than twenty-five years later, when Chasidim started talking of the Rebbe as a Messianic figure—though in a less extreme manner than had Parizh—the Rebbe's reaction was no less pointed. In 1991, Rabbi Aharon Dov Halprin, the editor of Chabad's Israeli magazine, *Kfar Chabad*, wanted to print an article explaining why the Rebbe was worthy of being considered the presumed Messiah. When the Rebbe learned of this he responded sharply, "If you, God forbid, [plan to write] anything even remotely similar, it is preferable that you shut down the periodical completely" (*hadima sheytsger ha-nichtav-et legamrei*).¹⁶

In an urgent audience to which the Rebbe summoned Chabad activist Rabbi Tuvia Peles, the Rebbe rebuked those who were making Messianic claims about him, saying, "They are taking a knife to my heart" and "they are tearing off parts of me." It is hard to imagine a more anguished and pained expression for a Chasid to hear from his Rebbe.

On one occasion in 1991, as the Rebbe was leaving the evening prayers, some Chasidim began singing one of the Rebbe's favorite songs, but with an added twist: They attached the words *Yechi*—"Long live our master, our teacher, our Rebbe, King Moshiach"—clearly identifying "our Rebbe" as the Messiah. As the Rebbe continued walking, he signaled his encouragement of the singing—Chasidim would sing Chasidic melodies before and after each service—and the Messianists celebrated, thinking that they had finally received the Rebbe's acquiescence.

But they hadn't. The next morning, he refused to go down to the synagogue until he was assured by Rabbi Groner that there would be no such songs sung again. And, indeed, the song was never again sung in front of the Rebbe until some months after a stroke felled him and removed his ability to speak or write.

Several months later, however, and still before the stroke, a few people present at a *farbrengen* did start singing an older song that implied, without stating explicitly, that the Rebbe was the Messiah. The Rebbe heard the words and responded in a grave manner: "Really, I should get up and leave. Even if some people consider it disrespectful that I would need to [be the one to leave], I don't need to reckon with the views of a small number when [what they are singing] is the opposite of reality. Unfortunately, though [even if I leave] it will not help anyway. Further, it will disrupt the good feeling of brothers sitting together [*shevet achim gam yachad* (Psalms 133:1)], for if I were to leave, others will leave, too."¹⁷

Needless to say, this singing, too, was not repeated.

Perhaps the most poignant public pronouncement of the Rebbe on the Messiah issue was on April 11, 1991, less than a year before his first stroke (March 2, 1992): "What more can I do to motivate the entire Jewish people to cry out and demand that Moshiach should come? All that has been done until now has not helped. We are still in exile. . . . I have done everything I can. From now on you must do whatever you can. Now, all of you must do all you can to actually bring Moshiach here and now, immediately"

Whatever else one might say about this pronouncement, these words do not sound like the pronouncement of a man who feels that he himself is the Messiah.

Some months later, and shortly before the Rebbe's stroke, the Alaskan-based *shtetl*, Rabbi Yosef Greenberg (author of *Y'mei Bereishit*), brought a letter to be given to the Rebbe in which he referred to him as "King Messiah." Later that same day, Rabbi Groner told Greenberg that the Rebbe had looked at the letter, thrown it down in frustration, and wrote on it, "Tell him that when the Moshiach comes, I will give him the letter."

An even more definitive statement of the Rebbe on this same issue occurred at around the same time. An Israeli journalist, Sarah Davidowitz of the *Kol Ha'ir* newspaper, approached the Rebbe and said, "We appreciate you very much, we want to see you in Israel; you said soon you will be in Israel, so when will you come?" The Rebbe responded: "I also want to be in Israel." The journalist insisted, "So when will you come?" The Rebbe responded, "That depends on the Moshiach, not on me." The journalist persisted, "You are the Moshiach!" to which the Rebbe responded, "I am not."¹⁸

Rabbi Leibel Groner, one of the Rebbe's secretaries, reports a conversation he had with the Rebbe in 1992. The Rebbe asked him one morning about the Messianic talk going on in the community. Groner responded that "the Rebbe certainly seems most suitable." The Rebbe, in turn, said, "The one who is the Messiah will have this revealed to him from Above. This has not been revealed to me."

The Rebbe might well have feared that if he repeated what he said to Groner in a public setting, it would only cause the Messianic zealots to further pressure him to "acknowledge" that he was the Messiah in the hope that it would then be revealed to him from Above that he was. This seems to be what he was alluding to months earlier when he said that if he left the *farbrengen* due to the Messianic singing going on, it would not help anyway: The Messianists would simply say what they wanted to say even against his wishes! Rabbi Sholom Wolpo, a leading Israeli Messianist and author of the Messianist handbooks *Yechi ha-Melech ha-Moshiach* and *Mevaser Tov* (both published after the Rebbe's stroke and inability to comment), went to great lengths to explain, in his books, "why everyone must still consider and proclaim the Rebbe as the Messiah despite the fact that he himself never said he was." Wolpo tries to explain the Rebbe's negative reactions to such claims being made on his behalf and insists that it is nevertheless incumbent upon everyone to proclaim the Rebbe as the Messiah. "Acceptance of the Messiah must be done by the people, and not by the King [Messiah]."

The Rebbe understood the mind-set of the Messianists, and he knew that whatever he would say would somehow be construed by them as further "proof" that he was the Messiah.

Ironically, any focus on the persona of Mashiach is liable to detract from the work of bringing the Redemption. After Judaism's long history of false and failed Messiahs, especially the huge debacle of Shabbatai Zvi in the 17th Century, Jews have tended to view any Messianic pretender with intense suspicion and distrust. If we do not need to know, and cannot know with certainty, who the Messiah is—as Maimonides implies¹⁰⁸—then this potentially contentious issue ought to be avoided.

This was the Rebbe's view, articulated in a memorable 1984 sermon. When some of his followers began to sing a song in his presence identifying him as the Messiah, he interrupted them and said:

I would like to speak about something negative that requires fixing... There are some overzealous Chabadniks (*shpitz Chabad*¹⁰⁹) who imagine that *they* are the ones who know what needs to be done, and how it should be done. They are unmoved when those around them sometimes attempt to dissuade them from something negative. They think to themselves: Who are these people to tell me what to do? Not one of them is *shpitz Chabad!*

What I am referring to is those who, as a result of their statements, verbal and printed, and their songs, have alienated many Jews from the teachings of the Baal Shem Tov, the study and approach of Chasidut. In fact there are Jews who had begun to study Chasidut and as a result of these individuals' activities, they have stopped doing so. Not only are they failing to bring Jews closer, they are alienating those who have already begun to come close....

Let it therefore be known that anyone who continues with such activities, fights a war against Chabad Chasidut, against the Rebbe [Rayatz], against the Baal Shem Tov, and against Mashiach himself, who wants to come but is waiting for the further dissemination of Chasidut. These people, on the other hand, are distancing Jews from studying Chasidut, G-d forbid.

May G-d spare me from having to repeat this directive again.¹¹⁰

The sermon made a very strong impression and effectively silenced any attempts to publicly identify the Rebbe as a potential Mashiach for several years.

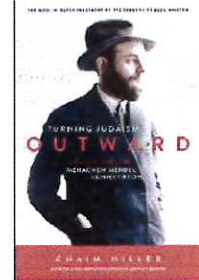
But at a *farbrengen* later in 1991, the scenario from 1984 repeated itself. After some of the participants chanted the same song in the Rebbe's presence intimating him as the Messiah, he reacted critically:

"It's absurd that you should sing this song, with these words, while I sit here by the table. The truth is, I should have walked out."¹¹³

In written communications from the period, the Rebbe was even more reprimanding. To the editors of *Kfar Chabad* magazine, who proposed to publish an article speculating about the identity of Mashiach, the Rebbe wrote, on 30th April 1991: "If you will, G-d forbid, do anything resembling this, it would be better to close down the magazine completely."¹¹⁴

To another author, who wished to publish a treatise on identifying Mashiach, the Rebbe wrote on 17th February 1992: "I have already responded to you that articles such as these alienate many people from the study of Chasidut, reversing efforts to disseminate it to broader audiences."¹¹⁵

19. Turning
Judaism
Outward

R' Chaim
Miller

His position was consistent with the 1968 letter: If we can only be sure of Mashiach's identity after the Temple has been built and the Jewish people are living in Israel, as Maimonides rules, then what would be the point in discussing his identity before then? If one person is alienated from Chasidut, a necessary tool to bring the Redemption, we have thwarted our intentions.

What, then, *did* the Rebbe hope to achieve with his stirring 1991 address? Two weeks later, as the question of what to do next continued to burn, the Rebbe proposed what he deemed to be the most straightforward way to bring the Redemption: to study about it. He simply recommended people to absorb discussions of the topic from the Scriptures, Talmud, Zohar and teachings of the Chabad Rebbes.¹¹⁶ It was far from radical, but consistent with his message all along: We need to elevate the way we think. We need to hone our intuition.

ועד הרבנים הכללי (המרכזי)
של רבני חב"ד-ליובאוויטש בארצות הברית וקנדה
CENTRAL COMMITTEE OF CHABAD-LUBAVITCH RABBIS
IN UNITED STATES AND CANADA

ח"ב

20. Kol Koreh

לשכת ביה די
Office of the Beha Din
Phone: (718) 493-8143
Fax: (718) 774-3973

משרד ועד הרבנים
Office of the Executive Committee
Phone: (718) 604-1839
Fax: (718) 493-1931

STATEMENT

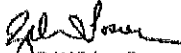
Recently a number of individuals have made pronouncements regarding the position of Chabad-Lubavitch on the issue of Mashiach. The following statement is issued by the governing board of the central rabbinic organization of Chabad-Lubavitch:

- The deification of any human being is contrary to the core and foundation of the Jewish faith.
- The various Talmudic, Midrashic and other sources which seem to ascribe superhuman spiritual attributes to certain righteous people, were never meant to be deification and great care must be taken when quoting them.
- Belief in the coming of Mashiach and awaiting his imminent arrival is a basic tenet of the Jewish faith. It is clear, however, that conjecture as to the possible identity of Mashiach is not part of the basic tenet of Judaism.
- The preoccupation with identifying the Rebbe ע"ה as Mashiach is clearly contrary to the Rebbe's wishes.

Together with the whole of *Klal Yisrael* we pray for the fulfillment of our collective yearning for Mashiach, in the spirit of the timeless Jewish declaration: "...I await his (Mashiach's) coming each and every day."

23 Shevat, 5758
February 10, 1998

EXECUTIVE COMMITTEE:

 Rabbi Moshe Bogomilsky BRONX, NEW YORK	 Rabbi Zalman Posner NASHVILLE, TENNESSEE	 Rabbi David Benochol TORONTO, CANADA	 Rabbi Zelig Sharfstein CINCINNATI, OHIO
OS OS OS			
 Rabbi Yisrael Fiedman BROOKLYN, NEW YORK	 Rabbi Moshe Kusinetz LIVINGSTON, NEW JERSEY	 Rabbi Avrohom Kohn MIAMI, FLORIDA	 Rabbi Shalom Lipsker BAL HARBOUR, FLORIDA
 Rabbi Lipa Schapiro BROOKLYN, NEW YORK	 Rabbi Yehuda Leib Schapiro MIAMI, FLORIDA	 Rabbi Ezra Schochet LOS ANGELES, CALIFORNIA	 Rabbi Elimelech Silberberg DETROIT, MICHIGAN
 Rabbi Hershel Shusterman CHICAGO, ILLINOIS	 Rabbi Yosef Shusterman BEVERLY HILLS, CALIFORNIA		

788 Eastern Parkway #202 / Brooklyn, New York 11213

די סיבה וואס האט געבראכט צום חאט, וואס דערפאר איז געווארן דער חורבן השני, וואס "לא נהגלה קיצו"!

ביז וואנעט אז ס'איז געקומען הורת אמת און האט געזאגט: ס'איז טאקע לא נחגלה קיצם - אבער איצטער געפינען מיר זיך אין א זמן וואס כלו כל הקיצין!

ניט נאר מ'דארף ווארטן אויף א גילוי - ס'איז א זיכערע זאך אז ס'איז שוין נאכן קץ, און נאכמערער - ס'איז "כל הקיצין": וואס פאר א דיעה עס זאל נאר זיין, צי פון א מיקל, צי פון א מחמיר, צי פון א מחמיר שבמחמיר - זאגט הורת אמת אז "כלו כל הקיצין".

וויבאלד אז כלו כל הקיצין - איז פארברענט געווארן דער שנאת חנם,

און היל"ת אויף מחי' זיין (אויפלעבן) צוריק אן ענין פאר וועלכן עס איז חרוב געווארן, רח"ל, בית מקדשנו, ווי די גמ' זאגט אין יומא דברים ברורים, ונתרחקנו מעל אדמחנו ואין אנו יכולים לעלות ולהשתחוות,

- אז מ'וויל בוקן זיך פאר דעם אויבערשטן - קען מען ניט, עאכו"כ אז מען בוקט זיך צו זיך.

איז א זיכערע זאך אז דאס וועט ניט מצליח זיין.

בשעת אבער מ'האט ניט קיין זכות, אט דעמאלט איז מען מצליח אויף מבלבל זיין און אריינצווארפן א ספק, ביי א אידישן קינד וואס איז געגאנגען ל"ג בעומר און האט געשריען שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד!

וואס מיט דעם פסוק זיינען אידן, ניט איצטער געדאכט, געגאנגען אויף מס"נ בפועל, און מיט די ווערטער זיינען זיי אריבערגעגאנגען פון עלמא דשיקרא אין עולם האמת!

און דאס האבן געטאן אידישע קינדער בריש גלי!

נאר אויף שנאת חינם איז דאך קיין קשיא ניט - דאס איז דאך שנאת חינם, וויבאלד אז ס'איז חינם - איז ניט שייך צו זוכן קיין הסברה!

און דערנאך קומט צו דער ביטערער רחמנו: פון וואנעט טאקע קומט דאס?

ס'איז אינגאנצן ניט פארשטאנדיק: בן אברהם יצחק ויעקב, מיט אלע ענינים וואס זיינען דערמיט פארבונדן - ווי קומט מען דאס זיין דורכגענומען מיט שנאת חינם?

ניט רוען, מבטל זיין מתורתו! מבטל זיין פון עבודת ה' און זוכן אידן - אפשר קען מען זיי מבלבל זיין, און אין זיי אינפלאנצן שנאת חינם!

איז די הסברה גאר א פשוט'ע: ער דאוונט אין פסול'ע תפילין!

איז דאס וואס דאס איז פארבונדן מיט אן עבודה פרטית פון א איש פרטי - איז דא די שאלה: דאס איז ברכה לבטלה, די שאלה וואס ער האט ניט אנגעטאן קיין תפילין,

דערנאך איז דא אויך פארבונדן: אויב ס'איז דא נאך איינער וואס קען זיין נשמע לרצונו (לקולו) - איז די פעולה פון תפילין איז, שטייט אין שו"ע - לשעבד הלב והמוח.

בס"ד. רשימת דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א
יום א' פ' בהעלותך, יו"ד סיון ה'תשנ"ג.
— בעת חלוקת השטרות לצדקה —

בלתי מוגה

(הרה"ג ר' צבי כהנא שליט"א (ראש ישיבת מצוינים בירושלים) סיפר לכ"ק אדמו"ר שליט"א שלפני המלחמה למד בישיבת מיר בשאנגהאי, ואח"כ נסע עם ר' חיים (עם קבוצה של עשרה בחורים) לארץ ישראל. ואח"כ אמר: [רציתי לשאול אצל הרבי מה ששואלים "בני תורה" בעולם הישיבות" אודות השמועה הנוראה בענין שינה בסוכה, שלא צריכים או שאסור לישון בסוכה — מה אני יכול למסור להם בענין זה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אינכם צריכים למסור להם מאומה, כי, שאלה זו מעוררים אלה שמתפשים לחרחר ריב, לעורר מחלוקת ושנאת חנם בין בניי, ולכן אין להתייחס אליהם, ובודאי לא לענות ולהסביר להם בפלפול של הלכה, כאילו יש כאן שאלה בענין של הלכה, בה בשעה שאין כאן אלא נסיון לעורר מחלוקת ושנאת חנם.

ההנהגה של ליובאוויטש (שזוהי אגב גם ההנהגה של בעלז) בענין שינה בסוכה ידועה ומפורסמת לכל יותר ממאה שנה — עור בזמנו של אדמו"ר האמצעי, שנוסף לכך שהי' בעצמו למדן גדול, התנהג כך מפני שכך התנהג אביו, אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשולחן-ערוך!

ואין לך תוצפה גדולה מזו כלפי אדמו"ר הזקן — לבוא כיום, לאחר מאה שנה, ולעורר שאלות בענין שינה בסוכה!

חוצפה זו גובלת גם עם שקר — כאילו הנהגה זו היא חידוש בדורנו זה — בה בשעה שידוע ומפורסם לכל שכך נהגו מאה שנה לפנינו.

שאלו פעם אצל גדול בישראל בדורות שלפנינו על דברי הגמרא ש"כל מילתא דעבידא לאגלויי לא משקרי בה אינשי", היתכן שרואים בפועל שמשקרים גם ב"מילתא דעבידא לאגלויי"? והשיב, שהגמרא מדייקת "לא משקרי בה אינשי", ואלה שמשקרים אינם כגדר "אינשי". ויתירה מזה בנדו"ד — שמשקרים (לא רק ב"מילתא דעבידא לאגלויי", אלא) ברבר שכבר נתגלה ונתפרסם!

תמיהני עליכם — מה לכם ולאותו מחוצף? הרי אמרו חז"ל² "המתאבק עם מנוול מתנוול ג"כ"!
 הר"צ ש"י כהנא: כוונתי היתה רק לעורר על הצורך להבחיר הרב ל"בני תורה".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בני תורה" — צריכים להיות תלמידיו של משה רבינו. המקבל הראשון של התורה, כמ"ש בהתחלת פרקי אבות (שהתחילו לומר עוה"פ בשבת שעברה) "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו' והעמידו תלמידים הרבה". וכדי לידע אם פלוני הוא תלמידו של משה רבינו אם לאו, יש להתבונן האם הוא מתנהג כמו משה רבינו, שעל ידו נפעלה אחדותם של ישראל — כפי שמצינו שבצאתם ממצרים לבוא להר סיני לקבל את התורה, היו מאוחדים כל י"ב השבטים "כאיש אחד בלב אחד"³.

כך היתה הנהגתו של משה רבינו, וכך מתנהגים תלמידיו של משה רבינו — כפי שרואים בהנהגת גדולי ישראל מכל החוגים באופן של שלום ואחדות:
 ר' חיים מוולוז'ין, תלמידו של הגר"א — לא היו חסיד, אבל, גם מתנגד לא היו.

— בכלל, אצל יהודים דחיים לא היו "מתנגדים", כי אם "מחוצפים" שמילאו את שליחותו של הס"מ —

כידוע שעמד בקשר עם אדמו"ר האמצעי, ונפגש עמו, ודיברו בעניני הלכה, ובעסקנות ציבורית כו'.

וברוך זו המשיך בנו, ר' יצחק מוולוז'ין — שעמד בקשר עם הצמח-צדק, הן בעניני תורה והן בעניני עסקנות ציבורית, כידוע ומפורסם [גם אצל גוים, כך שא"אפשר לטעון שזוהי "המצאה" של חסידים...] ע"ד נסיעתם לפטרבורג לבטל גזירת המלכות להכריח ילדי ישראל ללמוד בבתי-ספר העממיים ("שקאלעיס")⁴.

וכן בדור שלאח"ז — כידוע ומפורסם הקשר והיחס שהיו בין ר' חיים עוזר הרב ליפשיץ מקאוונע עם אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ובנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, שעברו יחד "שכם בשכם" בניהול המלחמה על שמירת חזיון היהדות במדינת רוסיא, בחתימה משותפת על כו"כ כרוזים של "קול קורא". וכיו"ב.

ולאחרי תקופה של מאה שנה של שלום ואחדות בין גדולי ישראל מכל החוגים — נעמד יהודי, שקורא לעצמו "בן תורה", חותם שמו "הרב" ומתיימר

4 דאה קונטרס "הצ"צ וחננאל ההשכלה".

2 תניא ספכ"ח.

3 פרש"י יתרו יט. ב. ודאה מכלחא שם.

להיות ממשיך רכסם של גדולי ישראל שעסקו בהצלת בניי, ומה עושה — מחזיר
 ריב ומחזיר מחלוקת ושנאת חנם בישראל!

יהודי כזה אינו "בן תורה" וגם אם למד תורה — למד כנראה שלא לשמה,
 ולכן מורה היפך ההלכה [כדאיתא בגמרא⁵ שרק הלומד לשמה זוכה להיות מורה
 הוראה, ומזה מובן שהלומד שלא לשמה מורה היפך ההלכה] — להחזיר שנאת
 חנם בישראל!

ותירה מזה — לא (רק) שפוסק דין מעוות, אלא שמציאותו נעשית היפך
 ההלכה — שלוחם את המלחמה של הס"מ נגד הלכה:

במלחמת מדין כתיב⁶ "לתת נקמת ה' במדין". "לפי שעמדו כנגד ישראל
 נחשבו הם כאילו עמדו כנגד הקב"ה"⁷, ואיתא בספרים⁸ ש"מדין" הוא מלשון
 מדון ומריבה, ומי שגורם מדון ומריבה בין בניי הוא שלוחו של הס"מ שעושה
 מעשה מדין. אלא שבמדין היתה עצתו ע"י גזיות (בנות מדין), ועכשיו בחר עצה
 טובה יותר (להכנס גם כין אלו שנקראים "בני תורה") — להחזיר מחלוקת ושנאת
 חנם בישראל!

הם תושכים לכל הפחות שחידשו דבר שלא הי' מעולם, אבל האמת היא
 שכבר הי' לעולמים — במדין!

אני אומר זאת ברכים, ולא איכפת לי שיפרסמו את הדברים, כיון שאין זה
 חידוש שלי, אלא כן כתוב בספרים.

הדברים אמורים על כל מי שמחזיר מחלוקת ושנאת חנם בישראל — יהי
 מי שיהי, גם אם התנהג כרבעי במשך כל שנותיו, מאה וחשע עשרה שנה, כמ"ש
 ביחזקאל⁹ בנוגע ל"צדקת הצדיק גוי", "אפילו צדיק גמור כל ימיו כו"¹⁰, אלא
 שבסוף ימיו התנהג באופן הפכי (וכפרט שבנדוד, אלה שמתעסקים עבשיו
 במחלוקת התעסקו תמיד במחלוקת, אלא שבעבר הסתירו את מעשיהם ופתרו
 לצאת בגלוי).

אינני רוצה לסיים המשך הדברים ביחזקאל, כי, אני מתעסק אך ורק עם
 ברכות. — הם מתעסקים עם היפך הברכות, לכו ושאלו אצלם, ויפסקו בעצמם
 הדין שמגיע להם על מעשים כאלה!

וכאמור, תמיהני עליכם שיש לכם עסק עמהם!...

8) סה"מ חגי"ט ע' נה ואילך.

9) לג. יב.

10) קדושין מ. ב.

5) ראה שבת טג, א ובתרא"ג מהרש"א. וראה גם

יזמא עב, ב ובתרא"ג מהרש"א.

6) מטות לא, ג.

7) פרש"י עה"ט.

בלתי מוגה

הר"צ ש"י כהנא: הם ככל זאת "בני תורה".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הם אינם "בני תורה". הם "מתוצפים" שלוחמים נגד תורת משה רבינו, בכך שגורמים מחלוקת ושנאת חנם בישראל, לאחר מאה שנה של שלום ואחדות!

על חוצפה שכזו אומרת הגמרא¹¹ ש"בעקבות משיחא חוצפא יסגא". – חוצפה סתם היתה גם לפניו, אבל כשרואים ש"חוצפא יסגא". ה"ז סימן שנמצאים "בעקבות משיחא", שאז מתגברת חוצפתם של אלה שממלאים את שליחותו של הס"מ... להחריר בין בני"ו שנאת חנם, סיבת הגלות¹², שע"י מעכבים רח"ל את הגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו!

כבר "כלו כל הקיצין"¹³, וזה שמשיח צדקנו עדיין לא בא – אשמים בכך אלו שמחזירים עכשיו מחלוקת ושנאת חנם בישראל! אין לך דבר גדול יותר מזה שמעכב את הגאולה ע"י משיח צדקנו!

הר"צ ש"י כהנא: אולי כדאי שהרבי יכתוב על זה עבור ה"בני תורה" שידעו במה המרוכר – שאין זה דבר חידוש, כך נהגו בשנים שעברו, וכמשך כל השנים שררו שלום ואחדות בין גדולי ישראל מכל החוגים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הם יודעים זאת בעצמם, ונדפס כבר בספרים, ואין צורך להסביר להם דבר שיודעים בעצמם.

הראי הטובה ביותר שהם יודעים זאת בעצמם – מגלות שאננהאי (כפי שהזכרתם) – ששם "ידעו" לשמור הקשר עם ליובאוויטש, ולכן פנו לליובאוויטש שיעזרו להם ויוציאו אותם משם, ובליובאוויטש עשו ככל יכלתם לעזור להם ולהוציאם משם, חלקם לארץ ישראל וחלקם לאמריקא, והיתה אז אחדות אמיתית ושלום בית אמיתי שכולם היו חפצים בכך, ועד כדי כך, שהיתה זו התחלה לביטול השנאת חנם שבגללה נמצאים בגלות, וע"פ הלכה, בהבטל הסיבה בטל המסוכב (הגלות), ובמילא היחה צריכה לבוא הגאולה ע"י משיח צדקנו. אלא שכאן התערבה עצת הס"מ – שמצא יהודים בעלי זקן ארוך, שלמדו פעם בישיבה, אלא שנחערב אצלם זה שנמצא בחלל השמאלי (אינני צריך להסביר להם מי נמצא בחלל השמאלי...) והפכם להורות היפך ההלכה, לגרום מחלוקת ושנאת חנם.

מצינו שכאשר משה רבינו הוציא את בני"ו מגלות מצרים, הי' פסל מיכה עוכר עמהם¹⁴, שממנו סבלו אח"כ כל הצרות, ואעפ"כ, אי אפשר לבוא בטענות

(11) סוטה במספה (טו, רע"ב).

(12) ראה ימא ט, ב.

(13) מנהגין צו, ב.

(14) ראה שמו"ר פכ"ד, א, וש"נ.

למשה רבינו היתכן שהוציא מגלות מצרים גם את "פסל מיכה". ובמילא, אין אצלי פלא על כך שגם "פסל מיכה" יצא מגלות שאננהאיו!...
הפלא הוא עליכם, שיש לכם עסק עמהם.

ותמיהני על עצתכם — שנכדו של הצמח־צדק שנקרא על שמו יפרסם ויעורר ע"ד הקשרים שהיו בין זקנו הצמח־צדק עם ר' יצחק מוולוז'ין!... האם צריך אני (כנוגע בדבר) לחדש להם זאת? ! האם הם אינם יודעים זאת? ! — הם מתעלמים מכך ועושים עצמם כאילו אינם יודעים, רק כדי להרבות מחלוקת ושנאת חנם בישראל!

הר"צ ש"י כהנא: לא כולם יודעים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בחיוך) אם כוונתכם ללמד זכות, נחא.

הר"צ ש"י כהנא: גם אני לא ידעתי.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מה לא ידעתם? אודות קשריו של ר' חיים עוזר עם כ"ק מו"ח אדמו"ר ואביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע?

הר"צ ש"י כהנא: את ר' חיים עוזר הכרתי ב"ה, ובודאי ידע אני אודות עבודתם יחד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ר' חיים עוזר ה"ו למדן גדול, רבה הראשי של ווילנא, ועבר יחד עם כ"ק מו"ח אדמו"ר ואביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ולא היו שום שאלות האם צריך לבקש ממישהו "רשיון" אם לאו, ובודאי לא לבקש רשיון מ"חצוף" כנגד תורת משה רבינו!

על חוצפה שכזו צריכים למחות, וכששותקים, הולכת וגודלת חוצפתם! אינני רוצה לפגוע ח"ו במישהו, אבל, אני שואל אצלכם: יש בארץ ישראל כמה וכמה ארגונים של רבנים, ואיך יתכן שאותם מחרחרי ריב עושים מה שלבם חפץ, ואין פוצה פה ומצפצף?!

מבקשים בתפלת שמונה עשרה "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", ולא תופסים שאילו היו עוצרים ומונעים את החדרת המחלוקת ושנאת חנם בישראל, ה"י כבר משיח צדקנו בא מזמן!...

חבל על זמני לדבר עמכם בענין זה, מוטב שאדבר עמכם ואשאל אצלכם ע"ד מצב החינוך בארץ ישראל:

ישנם בארץ ישראל עשרות אלפי ילדי ישראל שאינם יודעים צורת אל"ף של "אנכי הו"י אלקיך" [הם מכירים צורת אל"ף מהלשון המדוברת שם, אבל לא האל"ף ד"אנכי הו"י אלקיך"]. ומשנה לשנה הולך וגדל מספר הילדים שהולכים ל"השומר הצעיר" במקום ללמוד קמץ אל"ף אָ ד"אנכי הו"י אלקיך" — עשרות אלפי ילדים, כאמור, ללא גוזמא (הלואי היתה זו גוזמא).

בלתי מוגה

IN-DEPTH FEATURES

The Sounds of Torah Rising Up from Kibbutz Ein-Charod

by Betzalel Kahn

The Speech at Yad Eliyahu

Fifteen years have gone by since Rabbenu Hagodol HaRav Shach, *zt"l* gave his famous speech at Yad Eliyahu in Tel Aviv.

It was on the eve of Shimon Peres' attempt to set up a new government after the Shamir government was toppled in 5750 (1990). HaRav Shach cried out with a voice tinged with pain, to thousands of listeners at the stadium and to tens of thousands more around the country via live broadcast. "Today we find children who do not know how to explain the meaning of *'Zechor es yom haShabbos lekadsho.'* There are kibbutzim that do not know what Yom Kippur is, what Shabbos is, what a *mikveh* is. They have no concept of Judaism and eat rabbits and pigs. Do they have any connection to their forefathers? And is there any [hope of] revival for such a kibbutz? Did their forefathers eat on Yom Kippur as well? If there is no Shabbos observance and no Yom Kippur, in what way are they Jews?"

The speech set off a great storm. Broadcast during peak hours, almost every household in Israel heard. At the home of the Kish Family at Kibbutz Ein-Charod Ichud, Yair and Shay Kish listened intently and HaRav Shach's words stuck a chord deep inside. The two brothers secretly began to keep mitzvas, laying *tefillin* and reciting *brochos* before eating. Their father, R' Yonoson Binyomin, followed suit.

"I would do *netilas yodayim* before meals in full view of the kibbutz members," recounts R' Yonoson Kish, whose story has been published in many places. Soon his two sons found themselves in the halls of Torah. Today, R' Shay Yisroel lives in Rechasim, R' Yair lives in Jerusalem's Neveh Tzvi neighborhood and their father lives in Bayit Vegan. During the day, he works as a volunteer for Yad Sarah and in the afternoon and evening hours he attends *shiurei Torah*.

"I was very moved by Gil Brand's wedding," says R' Yonoson Kish. "I was at the wedding and I really wanted to go to the Shabbos Sheva Brochos to see the unbelievable, the members of the yeshiva conquering the kibbutz walkways." Kish, who did *teshuvoh* at a relatively advanced age, says that when he and his sons later visited Maran HaRav Shach, Rabbenu was very moved to see the family's big change.

At Gil Brand's Shabbos Sheva Brochos was a certain *avreich* who didn't seem to belong to the visiting group. A brief inquiry revealed him to be none other than Shay Kish. During Sholosh Seudos he did not hide his excitement at the sight of the dozens of yeshiva students spending Shabbos at the kibbutz. Twenty years earlier nobody would have ever imagined such a thing.

"Look what has happened," he said. "There were a few ground breakers at first who took the right step by coming to the halls of Torah. Today this continues, and those who are largely responsible for this small revolution at Ein-Charod are the former kibbutz residents who did *teshuvoh*."

שלימות העם ושלימות הארץ
 כשם שעם ישראל הוא עמו של
 הקב"ה. עם הנבחר. כך, ארץ ישראל היא
 ארצו של הקב"ה. ארץ הנבחרת — ארץ
 הקודש. שניתנה ע"י הקב"ה לעם ישראל
 ל"נחלת עולם".

ארץ ישראל שייכת לכל אחד ואחת
 מבני ישראל בכל מקום שהם. הן אלה
 שנמצאים בארץ ישראל והן אלה
 שנמצאים לעת־עתה בחוץ לארץ.
 ובמילא, אף א' אינו כעה"כ ליתן
 לאומות־העולם שטח משטחי ארץ
 ישראל ששייך לכל עם ישראל (ובפרט
 שוויתור על שטחים מארץ ישראל מהוה
 סיכון בטחוני, פיקוח נפש, לבני־הדרים
 בארץ ישראל, כמפורש בשו"ע אר"ח
 סשכ"ט).

יש לעמוד בכל התוקף (מבלי
 להתפעל מדברי אה"ע) על זכותם של
 בני־ישראל בכל חלקי ארץ ישראל שנכר ניתנו
 בפועל לבני־ישראל וחלילה וחס לחשוב
 ועאכור"כ לדבר על אפשרות של החזרת
 שטח, אפילו שעל אחד, משטחי ארץ
 ישראל, לאינם־יהודים.

ויה"ר שאתדוּתם של ישראל.
 שלימות העם, ביהר עם שלימות הארץ
 ושלימות התורה, תמהר ותזרז ותביא
 תיכף את הגאולה האמיתית והשלימה
 ע"י משיח צדקנו. בחודש ניסן זה
 ("בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל")
 חודש ניסן — מלשון נס, ובשנת נסים,
 חשי"נ (וזהא שנת ניסים), עיקר ומתחיל
 בנס הגאולה, תיכף ומיד ממש.

בחלק מעם ישראל מהוה פגיעה בכל עם
 ישראל, ובמילא, פגיעה בכבוד עינו של
 הקב"ה.

התבטאות היפך כבודן של ישראל
 (בלשון המעטה), ובפרט בפרהסיא,
 כמעמד רבים מישראל, ובפירסום גם
 אצל אינם־יהודים — דורשת תיקון
 ותשובה.

מי לנו גדול מישעי הנביא, שכאשר
 התבטא היפך כבודן של ישראל — אף
 שבודאי היתה סיבה מוצדקת לכך —
 נענש ע"י הקב"ה. והתורה מספרת זאת
 כדי "להורות דרך תשובה" למי שנכשל
 בדבר. כדי שמכאן ולהבא יהו כבודן
 של ישראל, ויוסיף באהבת ישראל
 ואחדות ישראל.

ואם הרברים אמורים בנוגע לביטוי
 שאינו כבודן של ישראל, הרי, הרבר
 חמור שבעתיים כשאומרים על יהודי
 (שע"פ תורת־אמת הוא יהודי לכל דבר)
 שאינו בכלל ישראל, רחמנא ליצלן!

עם ישראל נמשל ל"ספר־תורה" (כפי
 שאמרו חז"ל ש"ישראל" ראשי־תיבות
 יש ששים ריבוא אותיות לתורה), אשר,
 כשרות הס"ת תלוי בשלימות כל
 התיבות והאותיות של הס"ת, והפגיעה
 בתיבה אחת או אפילו באות אחת בלבד,
 איזה חיבה ואות שתה"י, מהוה פגיעה
 בכל הס"ת. גם בתיבת "אנכי"
 שבהתחלת עשרת הדברות. והנמשל
 מובן.

ה. יש דין ויש דיין

לפני מלחמת המפרץ (תשנ"א) אמר מרן הגרא"מ שך זצ"ל שיחה נוראה שהסעירה בזמנו את כל העולם, על כך שכל מי שמאמין בה' ובתורתו צריך להבין שלפי מצב היהודים בעולם, עם ריבוי החילוניים והחטאים, עלול כל הזמן להגיע שואה ר"ל בזמן שתתמלא הסאה. התורה הרי מאריכה פרשיות שלימות של הברכות והקללות שיהיו כאן בעוה"ז לפי קיום התומו"צ ובודאי הכל מתקיים. וא"כ כיום עם הריבוי הנורא של מליני חילוניים כופרים החוטאים בחייבי כריתות ומיתות ב"ד, ג"ע, חילולי שבת, נישואי תערובת ואי שמירת טהרה וכו', עם כל הכפירה וחילול ה' בפרהסיא ר"ל, ברור שהקב"ה אינו ותרן, ואף שהקב"ה נוהג באריכות אף, אבל כשתתמלא הסאה ר"ל ודאי יקבלו את עונשם, וממילא שואה נוראה עלולה להגיע כל הזמן ר"ל.

אמנם באותה שיחה ושיחות אחרות, נתבאר בדבריו דברים חשובים בנוגע לאלו שכן שומרים תומו"צ כראוי, ומתי הם אינם צריכים לפחד ויכולים לבטוח בה' בכל מצב. - לשלימות הדברים ראוי להאריך בציטוט רחב מתוך דבריו.

זה לשונו: "אינני יודע אם הדברים שיאמרו כאן יהיו ערבים לאזני השומעים. על אף שהמה אמת לאמיתה, וכו', וכל אחד שיתבונן בדברים יראה את האמת כמות שהיא, ללא שום תערובת.

ברצוני להציב שאלה, מחשבה שמנקרת אצלי הרבה שנים: היתה שואה לפני עשרות שנים, בשואה זו הושמדו ששה מליון יהודים, עד השואה גם לא היתה רגיעה בעולם, ממלחמת העולם הראשונה, אין מגוחה בעולם. גם ברוסיה סבלו מליוני יהודים. בכל רחבי רוסיה נהרגו יהודים, ועדיין לא נראה הסוף.

השאלה הניצבת לפנינו, עם כל הכאב על אבדן ששה מיליון מאחינו בני ישראל. אין משפחה שלא סבלה מהשואה, אם הורים, או אחים, צאצאים, וסתם קרובים, כולם נפגעו מהשואה הנוראה שנגזרה על עמנו, הלא דבר הוא, אנו לא נעצרים לרגע לשאול, מדוע זה קרה, וכי ח"ו הקב"ה נוהג באכזריות הרי הוא מלך חנון ורחום, מה זאת עשה השם לנו

Y

Rabbi Shach, now it was the Jewish people's honor he was called upon to defend, not his own. In a sermon the following Sabbath, the Rebbe reiterated a number of sources on the topic of Jewish inclusivity before calling on Rabbi Shach (though not by name) to repent for his error. "Verbal expressions such as these which dishonor the Jewish people (to put it mildly), especially in public, in the presence of countless Jews and non-Jews, requires correction (*tikun*) and repentance."⁴⁷

It was only a few months later that the Rebbe would respond to another public statement of Rabbi Shach, this time at much greater length. In December 1990, the Israeli media was outraged after Rabbi Shach had declared the Holocaust as "definitely a punishment. The Holy One Blessed Be He kept score for hundreds of years until it added up to six million Jews." Convinced that G-d had enacted retribution on sinful Jews for violating the Sabbath and eating pork, Shach suggested, "Because of the sins, the Almighty may bring another Holocaust upon us, and it may already be tomorrow."⁴⁸

Over the years of his leadership, the Rebbe had responded privately to various individuals who had asked his views on theodicy and the Holocaust, but he had rarely spoken about it in public.⁴⁹ For the Rebbe, Judaism ought to be motivated by positive sentiments: a belief in the sanctity of the people and G-d's love for them, the joy of worship and the achievement of sacred goals. But in a sermon following Rabbi Shach's comments, the Rebbe delivered what was probably his most thorough and passionate treatment of Holocaust theology. After noting that rebuke and threat of punishment was, in our days, an ineffective method of bringing Jews closer to Judaism, the Rebbe rejected Rabbi Shach's notion of a punitive Holocaust as "untrue, disrespectful to G-d, and disrespectful to the Jewish people."

"Those who are not observant in this generation," the Rebbe argued, "have the legal status of children taken into captivity,"⁵⁰ victims of circumstance who are not culpable for their transgressions. On the other hand, when such a person fulfills even one commandment it is valued and cherished by G-d, to the utmost." Then he added:

What kind of a person would consider himself qualified to calculate in his own mind (of flesh and blood) the account of sins? Then, he allows it to pass his lips that, because in our times there are many Jews who are not currently observant, terrible consequences are im-

**SIGN
HERE**

pending (may G-d protect us that it should never happen). Such an approach is in complete contradiction to what is documented in the Torah, that such Jews are like children taken into captivity and are not culpable.

Rabbi Shach's graphic depiction of a vengeful G-d were "disrespectful towards G-d," since:

A conception of G-d as One who sits counting sins, waiting to exact punishment and who refuses to move until He has settled all His debts, and then, straightaway begins again counting and punishing—is extremely disrespectful to the Almighty. To compare G-d to a merciless dictator who waits expectantly to punish is a complete misrepresentation, since, in truth, He is "the merciful Father," as clearly documented in Scripture and the Oral Law.

The Rebbe argued, that G-d was also concerned with the respect of the Jewish people.

Scripture depicts G-d's relationship with the Jew as being like a father to a son, "*You are children to G-d, your G-d*,"⁵¹ and, in places even as a firstborn son.⁵² References of G-d's intense love to the Jewish people are numerous. G-d does not "appreciate" insulting comments about His children, and, furthermore, He takes them personally, as is explicitly documented in Scripture, "*One who touches you is as if he has touched the apple of His eye.*"⁵³

Then, he launched into a theological discussion:

Our generation lives in the wake of the Holocaust which witnessed the murder of six million innocent Jews, may G-d avenge their blood! May G-d save us from those who pass judgment on the few of us that remain, and say that the present conduct of such Jews will cause another Holocaust, G-d forbid, may it never occur. Such words are a blatant insult to those who gave up their lives.

According to Jewish theology, there are certain negative occurrences which do not come as a punishment for sin but simply because G-d decrees so, without any rationale that it is fathomable according to the logic of Torah. In reference to Rabbi Akiva, who was murdered by scraping his flesh with iron combs, our Sages coined the phrase, "*Silence! That is what arose in His will.*"⁵⁴ Furthermore, in

the Bible itself, it is documented (at the Covenant of the Parts) that the Exile in Egypt was not because of sins, but was simply a decree of the Almighty.⁵⁶

The massacre of six million Jews with such horrific brutality, such an awesome Holocaust that has no comparison throughout history (and never should have, may G-d protect us!), could not conceivably be a punishment for sins. Even Satan himself could not concoct an account of sins from the last generation that could justify (G-d forbid) such a heinous punishment!

We have absolutely no explanation whatsoever in Jewish theology for the Holocaust, except, *"that it is what arose in His will."* Certainly it was not commensurate with the inner will of G-d, but rather, in the spirit of Isaiah's comment, *"for a brief moment I abandoned you."*⁵⁶ Without any doubt, it was certainly not a punishment for sins.

On the contrary, all the victims of the Holocaust are holy, since they were killed on the basis that they were Jews, may G-d avenge their blood! Certainly, this event was in total discordance with G-d's innermost desire.⁵⁷

Rabbi Shach's comments, and the Rebbe's response, also need to be viewed in the context of the time. The end of 1990 was just a few weeks before the beginning of the Gulf War, when Israel faced a possible attack of chemical weapons. The notion of a "second Holocaust" must have felt palpably real and represented a particularly ominous form of intimidation. The Rebbe's sermon was not merely aimed at clarifying obscure points of theology; he was also seeking to calm and comfort a nation in panic.

The Rebbe's response to the fears preceding the Gulf War mirrored almost precisely his position before the Six Day War. Both at Sunday Dollars encounters and in correspondence, he consistently cited the Biblical reference to the Land of Israel, *"The eyes of G-d are upon it always"* (Deut. 11:12) and assured both those living and visiting the country that they had nothing to fear.⁵⁸

Always mixing faith with pragmatism, the Rebbe encouraged his followers on 14th January 1991, to follow the instructions to wear gas masks, insisting that "this does not contradict my stance on the situation." When the Scud missiles started to land on civilian targets in Israel, the Rebbe asked his secretariat to be informed with news after

**SIGN
HERE**

each missile had landed, regardless of the time.⁵⁹

After the thirty-nine Scuds produced a shockingly miniscule casualty rate, scholars struggled to explain what had happened. Among the different theories—inaccuracy of the missiles at long distance, the strength of Israeli buildings, the failure of some warheads to detonate—even scientists could not ignore the role of an unusual degree of what they could only attribute to “coincidence.”

“Luck must have played a crucial role in determining the overall casualty rate,” a 1993 article in *Nature* concluded. “Indeed, there is considerable anecdotal evidence that good fortune played an important role in reducing casualties in Israel. Of the warheads that detonated in Israeli cities, one hit the only empty lot in a densely populated neighborhood; two others hit a factory and a partially constructed shopping mall during the night. Several other Scuds landed near unoccupied buildings: an underground bomb shelter, a municipal center, and a school. Even when Scuds severely damaged occupied buildings, casualties were remarkably low.”⁶⁰

For the Rebbe, such “luck” was clearly the providential hand of G-d at work, a sentiment he shared in a pastoral letter before Passover.

These were *revealed miracles*, obvious miracles, not only for Jews but also for all nations, “seen in all the corners of the earth”; everyone saw the great miracles that unfolded at this time.

In view of the existing international conditions it seemed inevitable that not only would there be a declaration of war, etc., but that the war would engulf many nations and trigger a new world war, G-d forbid, yet, in a most extraordinary turn of events, not only was a world war prevented, but the war ended shortly after it had begun.

While all signs pointed to the outbreak of a massive war, requiring a huge army with massive weaponry of the most advanced technology, and after everything was duly assembled and in place for a long war expected to last weeks and months, victory came in a matter of days.

The victory was so wondrous that not only was much bloodshed (as had been feared) avoided, but the enemy was forced to relinquish its spoils, and to free captives and hostages, including some that had been held from before.⁶¹

Opinion & Comment

HaRav Shach's Battle Against False Messianism

by Rabbi Shlomo Lorincz

When the Lubavitch movement began its messianic propaganda, Maran girded himself to fight this group and the one who headed it. During this period, when Maran first came out with his opposition in public, the messianic message was still somewhat covert with innocent sounding mottos and slogans. The public was not yet aware what lay behind them. At that time only one blessed with a sharp eye could discern this blind belief in a messianic Rebbe which was swelling and taking on a more real proportion under the guise of *chassidus*.

Maran, with his wise vision, understood what would eventually happen and to what dimensions this movement would reach if he did not take steps to quell it with an uncompromising battle.

He did not stir up this steamy cauldron with equanimity, but with reluctance. On one occasion he said to me that he would have preferred that others wage this war in his stead. But seeing that no one wished to involve himself, he felt responsible to do everything in his power, brooking no compromise.

Maran's *mesirus nefesh* in this battle knew no bounds; I have already described in the first chapter the outcry of his heart, "Even if I knew for certain that they would burn me alive, I would still not desist in my campaign against false messianism, for this is bona fide *avodoh zorah*."

It should be noted that in spite of his pitched battle against Lubavitch, Maran nevertheless recited *Tehillim* when the Rebbe became sick. At the time I asked him for an explanation, and he obliged, "My battle is against his erroneous approach, against the movement, but not against the people in any personal way. I pray for the Rebbe's recovery and simultaneously, also pray that he abandon his invalid way."

(With regard to this, Maran quoted the words of *Tosafos* in *Pesochim 113b*, that even when we are talking about a situation when it is a mitzvah to hate, one should give preference to loading the donkey of an enemy before unloading the burden of a friend's donkey, just in order to temper one's evil inclination.)

Constructing the World of Torah

In the wake of the battle against the Lubavitch movement, Maran came to the realization that in the framework of Agudath Yisroel, there was no true understanding and regard for the world of Torah, the Lithuanian yeshivish circle. And then he arrived at the conclusion that the Torah world could not be reliant on a so-called guardian from the outside (which is how the Israeli Agudath Yisroel presented itself at the time). It must become independent in every public matter, and to this end, it was necessary to create its own organizational setup.

This is how the Hebrew [and English] language newspaper, *Yated Ne'eman*, came into being, together with the political party Degel HaTorah, and the Kashrus network of Shearis Yisroel.

Maran became convinced that in spite of his pleas that the Agudath Israel publication, *Hamodia*, stop its support of the Chabad movement, to say nothing about waging a frontal attack against it, they were determined to carry on. *Hamodia* even printed occasional Lubavitch advertisements. To compound this injury, it refused to let Maran voice his view against Chabad.

In 5745 he founded a special newspaper for *bnei Torah*, together with Maran HaRav Yisroel Yaakov Kanievsky *ztlv*! I have already noted how difficult it is to describe the difficulties involved in establishing this newspaper. In addition to the logistics of organizing it, there was the problem of finances.

Contrary to his usual practice, Maran decided to borrow \$750,000 from the noted philanthropist R' Moshe Reichman as seed money to get it started. (I don't know if the readers can sufficiently appreciate this sum as it was valued twenty years ago.)

This debt weighted upon him like a heavy lodestone. Maran expressed his anxiety over it many times and said that he hoped not to leave this world before having paid up that debt. It pressed on him heavily until he was finally able, not without great effort, to make good on the loan.

When Agudath Israel refused to declare war against Chabad's messianic campaign, despite all of his pleading and attempts to convince them of the need thereof, he drew the inevitable conclusion and, in 5749, established the organization which represents the yeshiva world, Degel HaTorah.

In 5746 Rav Yaakov Landau, the chief rabbi of Bnei Brak, passed away and his son, a Chabadnik, was instated in his place. Maran disapproved of this appointment and established an independent Kashrus network for *bnei Torah*: Shearis Yisroel. This step, as its predecessor, also met with vehement opposition which did not stop at any lowly means to sabotage Maran's plans and its establishment.

We will not dwell on facts that are well known. The founding of the paper and the establishment of an organization of this size are weighty undertakings, even for a person in his prime of life. How much more so for a man of ninety! And it should be known that Maran did not suffice with issuing directives from the top. He was actively and fully involved in all of the activities, in every detail, at all levels. He inquired, motivated the people involved, did not rest or relax his efforts at any time.

Only a leader designated for the task by Heaven, and privy to special Divine assistance, is capable of such leadership, which defies nature and human resources.

Maran kept all the fliers and posters containing the vilification and the propaganda campaign against him in a special place and requested that they be buried together with him, saying that when he was summoned before the Heavenly court, he would declare: "*Ribono shel Olom*: I did everything I was supposed to do to the point of vile deprecation and condemnation. Here are the posters they plastered against me . . . "

Love Ye Truth and Peace

In the final stage of his life, Maran endured unimaginable pain and a tortured soul, suffering when certain circles dared blame him for imagined opposition to the chassidic public and in causing dissension within the Torah-loyal community.

Those who were close to Maran know to what extent he desired peace, and only peace. I, personally, can testify that there was no lover of peace and pursuer of peace of his like. Maran repeatedly stressed that he had no opposition towards them. Not to the chassidic Admorim nor to their chassidic following. But when certain actions were taken that were contrary to *halochoh* and to the Torah way, he was forced to react.

However, whenever he spoke out against a negative phenomenon, he was forthright and showed no distinction between one community or following and another, one circle or another, between those who were distant from him and those close to him.

Maran did not bear rancor against any person, and would forgive all those who insulted him. However, he often clarified his stand, both in speech and in writing, that the slander spread against him about his persecution of chassidim was something he could never forgive, for it had transformed him into a *baal machlokes*, a hate-monger, at a time when he loved peace and pursued it to the nth degree.

After the election campaign of 5748, in which Degel HaTorah and Agudath Israel ran on separate lists for the first and only time, Maran imposed upon me the task of effecting a consolidation of ranks to insure that such a dichotomy never occur again between the two chareidi parties, either in national or in local elections.

According to his directives, I suggested that Agudath Israel make certain far-reaching concessions in order to ensure cooperation and peaceful collaboration of the entire body of chareidi Judaism at all times. With the help of Hashem, I was successful in my mission, thanks to very significant concessions on the part of Maran. And indeed, since then, our Torah-true community has appeared in all municipal and national elections as one united bloc.

The Power of Decision Without Trepidation

With all of the pain and sting surrounding the controversy, Maran said that whoever was in the position of decision making must have no fears or reservations regarding being branded a 'quarrel monger.'

At the founding meeting of Degel Hatorah in 5749, Maran stated: "They say that we are quarrel seekers . . . I heard in the name of R' Yehoshua Leib Diskin an explanation of Chazal on the verse, 'And Bnei Yisroel mourned Moshe.' Rashi quotes that this refers to the men. When Aharon HaKohen, who was a pursuer and lover of truth, passed away, it says that all of Israel wept over him since he would make peace between man and wife, friend and enemy.

"R' Yehoshua was puzzled by this. The Torah seeks to tell of Moshe's praises. Why then mention here that only the men mourned him?"

"The truth is that there is a great element of praise here. Aharon HaKohen loved peace and pursued it, so it is no wonder that everyone loved him. But Moshe Rabbenu's task was to judge and pass sentence in matters of argument and disagreement, in *dinei Torah* between two factions. He had to rule in favor of one side and against the other, so that it was inevitable that people would be hurt or might accuse him of favoritism, prejudice and fomenting dissension. It is impossible to justify everyone. The fact that not all of Israel mourned his passing shows that he was truly impartial and ruled according to the dictates of pure justice."

Applicable and fitting are these words to the very one who uttered them. By innate nature, Maran was basically a peace lover, yet he was not deterred from overriding this trait if he felt it necessary as a leader to denounce one public or another when they conducted themselves contrary to the way of the Torah.

Maran as Principal Posek

One of the faults of which Maran was accused by Lubavitch followers was based on an approbation which Maran had written for a work dealing with *halachic* issues. Maran wrote that he was unable to write a *haskomoh* for the content of the work since he, himself, was not involved in the study of practical *halochoh*. "If he is unable to rule halachically," they argued insolently, "how can he rule in issues involving the public?"

From the following story we see that this argument is refuted from its basically faulty premise. One of the greatest, most unique *poskim* of our generation, HaRav Shlomo Zalman Auerbach *ztvk'l*, determined that even though Maran was not involved in practical *halochoh*, when it came to clarifying any *halochoh*, he was considered in his eyes like one of the major authorities.

In a *chol hamoed* visit of HaRav Shlomo Zalman in my home at a time that I was serving as chairman of the Knesset Financial Committee, I asked him whether the Institute of Science and Technology for Halachic Matters was under his supervision. I told him that I had received a budget request from this

institution, and I explained that if they were under his guidance I would feel under obligation to see that they receive an increased budget allocation.

Maran R' Shlomo Zalman replied that the institution was to be considered vital and worthy, and surely I should do all in my power to help it, but it was not under his regulation. However, whenever they asked his halachic opinion in any particular matter, he gave it.

I then asked R' Shlomo Zalman, "If this institute is truly so important, why don't you undertake a more active, responsible role in it so that everyone can rely on its decisions?"

He replied that it was too great a responsibility; he could not stand up to such a great burden by himself. He added that if two other *poskim* were to join in shouldering that responsibility, he would be willing to be the third.

"Who would you suggest as those two halachic authorities?" I asked.

"Maran HaGaon R' Elozor Menachem Shach and Maran HaGaon R' Yosef Sholom Eliashiv," was his reply.

"Regarding HaRav Eliashiv, I have no doubts, for he is truly recognized as a prime halachic authority. But how does Maran R' Shach fit into this particular category? He is not actively involved in halachic matters."

Replied R' Shlomo Zalman, "If Maran R' Shach is willing to join, he is no lesser versed in *halochah* than in the *chidushei Torah* upon which he expounds in his yeshiva. He is a *gaon* beyond compare, and if he takes it upon himself to deal in *halochah*, he will be the greatest of *poskim*."